

ZA PRAVDU A SPRÁVEDLNOST

Křesťansko - demokratické sdružení Střední a Východní Evropy
v Austrálii, Flat 5, 159 Melrose Street, North Melbourne, Vic., 3051

Neperiodický bulletin České vydání Č. 11 Srpen 1990

DR. FRANTIŠEK VALENA

PŘEDSEDA ÚSTŘEDÍ KATOLICKÉHO STUDENTSTVA

/ + 31. srpna 1960/

S Františkem Valenou jsem se setkal poprvé v klubovně, kterou používal Spolek katolických vysokoškoláků Moravan spolu s Moravskoslezskou sekci Ústředí katolického studentstva v Sušilově koleji v Brně. Bylo to někdy v říjnu 1935, kdy jsem začínal právníká studia a František také, a tak jsme byli v jednom ročníku a vídávali jsme se pak často na fakultě i v koleji. On měl najatý pokoj v kapucínském klášteře a na obědy chodíval do Studentské mensy.

Časem jsem se dověděl o něm více. Pocházel z Dačic a jeho otec byl truhlářem. František studoval na gymnasiu v Brně a byl velmi aktivním pracovníkem v organizaci katolických středoškolských studentů, zvané Studentské sociální sdružení /SSS/. Taková sdružení existovala při mnoha středních školách. Brzy jsem poznal, že František byl velmi oblíbený - říkali mu "otecko" - ale také, že je to člověk, kterému jde o věc, a ne o osobní kariéru a prestiž, a že je opravdovým laickým apoštolem tělem a duší. Proto byl také zvolen na sjezdu Ústředí katolického studentstva v r. 1935 místopředsedou Ústředí a předsedou jeho Moravskoslezské sekce.

Františkova zbožnost byla prostá a nelíčená, naprosto neteatrální a hluboká. Byl to muž modlitby a naprosté odevzdanosti do vůle Boží, pracovník na vinici Páně, který pracoval poctivě tam, kam ho Pán Bůh postavil. Zajímavá byla jeho úcta k andělu strážnému, v jehož ochranu věřil a jehož přítomnost si uvědomoval. Jednou mi vyprávěl, že jako malý chlapec spadnul z půdy na zem a nic se mu nestalo, a dodal, že to byla ochrana jeho anděla strážného a že on věří v jeho ustavičnou ochranu. Normálně při takovém pádu by prý měl mít nějaké polámané údy. Zvláštní vztah měl také ke svému patronovi sv. Františkovi z Assisi, který byl také patronem laických apoštolů.

Velmi význačným rysem jeho spirituality byla úcta mariánská. Chodíval rád na mariánské poutě a měl rád Hostýn, na kterém se konal také jeden z prvních sjezdů Ústředí katolického studentstva jím organizovaných. Na svahu Hostýna byl také po několik let jeden z prázdninových táborů katolického studentstva před válkou, a to v dřevěné budově, zvané Schweigrovka. Žil v ní totiž kdysi malíř Schwaiger. Vzpomínám si na to, jak František byl velmi potěšen, když v pojednání o sv. Cyrilu a Metodějovi, které připravil jeden brněnský bohoslovec pro studentské hnutí, bylo zdůrazněno, že apoštolové slovanští měli velkou úctu k Matce Boží a že tu úctu také na svých misijních cestách

šířili . Myslím, že růženec byl vždy ve Františkově kapse.

Pozoruhodná byla také jeho mimořádná úcta k apoštolům slovanským sv. Cyrilu a Metodějovi. Nebyl to pro něj jen nějaký projev sentimentality neb romantismu, ale záležitost živé skutečnosti. Pro mne osobně byla tato úcta normální věcí, poněvadž naše farnost byla v arcidiecézi olomoucké, kde se úcta k apoštolům slovanským pěstovala a kde byla stále silná tradice stojanovská. Arcibiskup Stojan organizoval poutě na Velehrad a tam pořádal také unionistické sjezdy. Mé rodiště nebylo vzdálené od Velehradu a bylo blízko Hory svatého Klimenta u Osvětiman, kam jsme chodívali na poutě. Podle tradice byl na té hoře první kněžský seminář v našich zemích, založený slovan-skými apoštoly. Je to krásné místo v horách nedaleko Velehradu, středis-ka Velkomoravské říše, kde byl klid pro výchovu kněží, zatímco Velehrad byl zřejmě městem rušným. Je známo, že Metoděj odešel z Cařihradu do ústraní na horu, kde se věnoval řeholnímu životu a Kon-stantin se později také uchýlil do Metodějova kláštera. V tomto klá-šteře později oba bratři dostali výzvu nového císaře Michala a pat-riarchy Focia, aby se odebrali jako misionáři k Chazarům u Černého moře. Na těchto misijních cestách u Černého moře našli ostatky sv. Klimenta, které pak přivezli do Cařihradu. Je tedy pochopitelné, že hora, na které vybudovali svůj seminář na území Velkomoravské říše, dostala jméno svatého Klimenta.

Františkova úcta k apoštolům slovanským byla zřejmě plně rozvinuta během jeho studií v Brně, nesporně pod vlivem Ducha Svatého. Franti-šek byl totiž velkým Slovanem, jeho slovanství však nebylo sentiment-álního ražení, nějakým sněním o holubičí povaze Slovanů- on věděl dobře, že to tak s tou povahou není- ale Slovanem s praktickým pra-covním programem, s úkolem, před který nás postavila Boží prozřetel-nost. On viděl nejen rozhárané poměry mezi Slovany, nevraživost me-zi Čechy a Slováky, Srby a Chorvaty, Ukrajinci a Rusy, ale uvědomo-val si také velmi živě tragedii rozdělení Slovanů ve víře. Toto ná-boženské rozdělení bylo bohužel podnětem k mnoha nesvárům mezi slo-vanskými národy. On věřil pevně, že se blíží doba velkého sjednoce-ní Slovanů ve víře, a neměl nejmenší pochybností o tom, že je naší povinností pracovat na tomto prozřetelnostním úkolu. V tomto očeká-vaném sjednocení Slovanů ve víře hrály podle něho hlavní roli nadpři-rozené síly.

On si uvědomoval dobře, že úcta mariánská a úcta ke slovanským apoštolům je silným pojítkem mezi katolíky a pravoslavnými a že je to vzácný dar Boží, který je nutno rozmnožovat. Panna Maria je uctí-vána na Velehradě jako Matka unie a svatí Cyril a Metoděj jsou uctívá-ní katolíky i pravoslavnými jako velcí světci a jako apoštolé slovan-ští, a nyní jsou dokonce spolupatrony celé Evropy. Zavedení slovan-ského jazyka jako jazyka bohoslužebného se souhlasem papežovým, pod-řízenost sv. Cyrila a Metoděje Stolci Petrovu, to vše jsou ukazovate-le pro zaměření duchovní práce i v naší generaci. Všechny tyto prob-lémy byly a jsou zejména nyní velmi aktuální.

V této souvislosti jsem pochopil ono ústřední zaměření Františkova apoštolátu s významným postavením sv. Cyrila a Metoděje v celé kon-cepci jeho velkorysé práce, která zdaleka neměla jen povahu místní nebo provinciální charakter moravský či český. Tím ovšem nebyla za-tlačována do pozadí úcta svatováclavská, ba právě splývala s úctou cyrilometodějskou v jeden mocný duchovní proud velmi dynamické a ak-tuální povahy. František jezdíval rád nejen na poutě na Velehrad, ale účastnil se také unionistických kongresů a jako pozorovatel i sjezdů bohosloveckých. On sám požádal také onoho výše zmíněného brněnského bohoslovce, aby vypracoval studii o slovanských apoštolech, která pak

byla rozmnožena Ústředím katolického studentstva a rozeslána člen-
ským organizacím.

Měl proto také velmi vřelý poměr k památce olomouckého arcibiskupa Stojana, který organizoval unionistické kongresy na Velehradě, na které byli zváni theologové jihoslovenští, polští a ukrajinští. Při jedné příležitosti - myslím, že to byl sjezd Ústředí na Velehradě nebo studentská pracovní konference - skládali účastníci u Stojanova hrobu slib podáním ruky Františkovi, který byl v té době předsedou Ústředí, že budou pracovat ve studentském apoštolátu v duchu cyrilometodějském.

Ve své skromnosti měl František před tou slavností pochybnosti, zdali se to má tak dělat, aby to snad nebyl z jeho strany projev nějaké osobní prestiže. V debatě jsem jeho plán schválil a zdůraznil jsem, že on je představitelem studentského hnutí a že tedy celá plánovaná akce je logická a normální. On chtěl, aby si studenti skládáním slibu uvědomili závažnost apoštolátu a duchovní práce vůbec, chtěl, aby se slib skládal u hrobu Stojanova, nechtěl však ve své pokoře dělat ze sebe ústřední postavu slavnosti. Tak po tom krátkém zpytování svědomí a přátelské poradě se rozhodnul, že slib se skládat bude; a slib také složili všichni účastníci sjezdu.

Jednou o prázdninách, když se vracel z Velehradu nebo ze sjezdu Ústředí slovenského katolického studentstva, stavil se František také v mém rodišti. Samozřejmě jsme se hned vypravili na cestu na Horu svatého Klimenta, kde on před tím zatím nebyl. Velehrad svou slávou zastiňoval totiž tuto horu, na které se konávaly jen jednou ročně poutě z okolních vesnic. Ne příliš daleko od vrcholku hory je sveh přerušen vodorovnějším pruhem, na kterém kdysi stával ochranný val kolem kostela a semináře. Později byl na hoře postaven kamenný kostel s klášterem, vše však bylo zbořeno za válek husitských a dosud je tam vidět kamenné základy kostela. Jinak je na hoře jen malá dřevěná kaple, které se používá při poutích.

František si Horu svatého Klimenta prohlížel s velkým zájmem a prohlásil: „Jednou sem přijdeme znovu, a to s archeologem“. Pochopil, že je třeba většího historického a archeologického výzkumu, aby důležitost místa byla známa po celé vlasti a oceněna.

Při této příležitosti bych chtěl upozornit na to, že bylo již několik plánů, co by se mělo dělat s tímto památným místem. Vytvořil se zvláštní spolek, který měl v plánu zakoupení celé hory a uvažovalo se o využití místa pro duchovní obrodu země. Domnívám se, že Velehrad by měl být nadále hlavním veřejným střediskem a že poměr hory k Velehradu by měl být podstatně stejný, jak to určili již svatí Cyril a Metoděj, ovšem s ohledem na potřeby dnešní doby. Dnes by nebylo vhodné tam stavět bohoslovecký seminář a nebylo by správné dělat z hory konkurenční místo Velehradu. Mohl by tam být exerciční dům i když jeden byl a doufám zase bude na Velehradě, poněvadž by bylo třeba exercičního domu pro kyjovský kraj. O tomto problému jsem tehdy s Františkem debatoval, byly to však jen úvahy teoretické. Nyní si myslím, že nejlepším řešením by bylo to, co kdysi - všeobecně ovšem - doporučoval J. Maritain ve své knize *Education on the Crossroad* a čemu on říkal „škola moudrosti“. Jde o jakýsi exerciční dům zvláštního druhu, který Maritain doporučuje jako naprosto nutný prostředek pro zduchovnění naší technologické civilizace.

Maritain doporučuje duchovní cvičení zcela individuální pro ty, kteří usilují o dokonalost. Tak jako v buddhistickém Thajsku bylo běžnou věcí, že se uchýlil aspoň jednou během svého života do ústraní kláštera nejméně na dva týdny a věnoval se meditaci, tak i naše civi-

lizace potřebuje, aby aspoň vybraní lidé strávili občas pár týdnů své dovolené v ústředí pod individuálním vedením mistra duchovního života a tam se věnovali meditaci, případně životu mystickému a asketickému.

V takovém středisku, v takové škole moudrosti, by bylo několik učitelů duchovního života z několika církevně uznaných směrů, jako na příklad učitelé spirituality sv. Jana z Kříže a sv. Teresie z Avily, sv. Dominika, sv. Ignáce atd. Tito učitelé moudrosti by byli k dispozici pro ty, kteří by si sami podle své povahy vybrali jednu z duchovních škol a věnovali by se individuálnímu duchovnímu cvičení v lesním tíchu. Bylo by to místo, které by se stalo střediskem mravní a duchovní obrody země, a to zcela v duchu cyrilometodějském.

Souhlasím plně s Maritainem, že takové školy moudrosti jsou naprosto nutné pro náboženskou obrodu světa a pro novou éru křesťanské civilizace, pro budování nového křesťanského světového řádu. To znamená vybudovat na hoře ubikace pro kněze- vybrané mistry duchovního života- a pro účastníky takových individuálních exercicií / pro každého jeden pokoj/ dále kapli, knihovnu duchovní literatury, kuchyni a jídelnu a větší ohrazenou zahradu s možností klidných a nerušených procházek. Chápu plně, že je to program dlouhodobý.

Snad se někomu bude zdát, že odbočuji od tématu, já však si myslím, že ne. S Františkem jsme tedy debatovali o možnostech využití hory, na tento plán jsme nepřišli, jsem však přesvědčen, že František by s ním plně souhlasil, neboť jsem měl možnost poznat dobře jeho duchovní zaměření.

Vím také, jak mu záleželo na organizování prázdninových táborů katolického studentstva, které dávaly, i když jen v menší míře, možnosti pro hlubší duchovní obrodu, jak se o tom zminuji níže. Moje odbočení v úveze o využití Hory svatého Klimenta je jen zdánlivé, chtěl jsem tak totiž objasnit duchovní zaměření Františkovo na prohlubování úcty mariánské a cyrilometodějské a nemám nejmenších pochybností, že on by se za tento plán dnes postavil, proto neváhám říct, že jej můžeme považovat- a to bez nadsázky- za součást jeho duchovního odkazu. Nejde stejně o záležitosti, které by se daly řešit a uskutečnit pouhými přirozenými silami bez vyšší pomoci.

Školy moudrosti, či školy duchovního života by se ovšem měly zřídit také v Čechách a na Slovensku a Hora svatého Klimenta by se mohla stát aspoň částečně mezinárodní školou slovanskou v duchu cyrilometodějském. Nemám nejmenších pochybností o tom, že tato úvaha plně vystihuje Františkovo životní úsilí a jeho duchovní zaměření. Zdůrazňuji opět, že Františkova spiritualita vycházela z naší národní tradice a byla jí inspirována, byla však také zbožností, která zapadala do historického klimatu naší doby. Dnes dělá ekumenické hnutí značné pokroky, opírá se o druhý vatikánský koncil a o úsilí posledních papežů, z čehož by měl František, kdyby dnes žil, opravdu velkou radost a věnoval by se plně tomuto apoštolátu. On totiž začínal v tomto duchu již před válkou, o čemž uvedu několik příkladů.

Především to byl problém Čechů a Slováků, který ho opravdu tížil a o jehož řešení on usiloval. Snažil se neomezovat styky se Slováky, zejména se slovenskými katolickými studenty, k čemuž bylo tehdy mnoho možností. Každoročně navštěvovala delegace pražského Ústředí katolického studentstva sjezdy Ústředí slovenského katolického studentstva a neopak. František jezdil velmi rád na slovenské sjezdy a rád vítával slovenské delegace na našich sjezdech a měl mezi slovenskými studenty celou řadu osobních přátel. Na těch přátelských stycích mu velmi

záleželo, a tak začal s řešením nejbližšího problému.

Překážkou pro užší spolupráci se Slováky byly některé právní formalities. Pražské ústředí se totiž jmenovalo Ústředí katolického studentstva československého, jeho členskými organizacemi však byly studentské spolky v Čechách a na Moravě, a ani jediný na Slovensku. Slováci měli své vlastní ústředí v Bratislavě. Obě ústředí byla členy mezinárodní organizace katolického studentstva Pax Romana, která přijímala za své členy organizace vybudované na základě národním, nikoli státním, a tak naše pražské ústředí bylo výjimkou. Československo bylo tedy zastoupeno v mezinárodní organizaci Pax Romana třemi ústředími, pražským ústředím československým, bratislavským ústředím slovenským a ústředím spolků německých. Jeden z mezinárodních kongresů Pax Romany se konal také v Československu, tuším v r. 1933 neb 1934.

Bylo pochopitelné, že slovenští přátelé se dotazovali, proč pražské ústředí se jmenovalo československým, když nemělo žádné slovenské členské spolky. Začalo se hledat řešení, ve studentském časopise Jitro začala vycházet příloha Raport, která přinášela zprávy o činnosti studentských spolků v zemích českých i na Slovensku, a přemýšlelo se o vytvoření federace ústředí pražského a bratislavského, což ovšem předpokládalo změnu názvu ústředí pražského na české.

V zájmu spolupráce se Slováky se připravoval plán, že pražské ústředí změni název na "Ústředí katolického studentstva českého", které pak vytvoří se slovenským ústředím československou federací. To byl plán Františka Valeny, který já jsem plně podporoval. Záležitost byla dána na pořad sjezdu Ústředí katolického studentstva československého v Mladé Boleslavi v r. 1936 neb 1937. Bohužel početná delegace České ligy akademické byla proti tomuto řešení a v době hlasování opustila sál, uchýlila se na balkon a prohlásila se za nepřítomnou. Tím se stalo, že sjezd neměl dostatečné quorum pro hlasování podle stanov, a tak hlasování by nebylo pravoplatné. Jeden přední studentský funkcionář pronesl zajímavý výrok: "Františku, ty mi chceš zničit politickou kariéru". Upletnily se zde jasné stranické vlivy, nám však nešlo o záležitost stranickou, ale o odstranění zbytečných třenic mezi katolíky českými a slovenskými, a o užší spolupráci studentskou i celkovou v době vzrůstu německého nacismu.

Kdybychom dnes posuzovali mladoboleslavský sjezd, pak bychom museli uznat, že František Valena byl opravdu mužem velké víse a že šel odvážně za tím, co považoval za správné a dobré. Bohužel zde neměl úspěch, ale další vývoj událostí mu dal za pravdu.

Dalším příspěvkem k řešení problému české a slovenské vzájemnosti byla větší oblastní konference katolického studentstva v Kyjově, kterou organizovalo Akademické sociální sdružení v Kyjově, jehož jsem byl také funkcionářem. Byl to spolek katolických vysokoškoláků na Kyjovsku, který vyvíjel činnost hlavně o prázdninách, pořádal veřejné přednášky, divadelní představení a jednou také výstavu dobré knihy. Na tuto oblastní konferenci v r. 1937 byla pozvána početná delegace katolických studentů slovenských a přednášelo na ní také několik představitelů slovenského katolického kulturního i politického života. Účelem bylo sblížení a užší spolupráce. Je zajímavé, že této příležitosti použilo i větší kyjovské zemědělské družstvo k předběžným poradám o družstevní spolupráci se Slováky.

Bylo však již bohužel pozdě, neboť tragické události se hrnuly opravdu velmi rychle. Byly to doby, které naléhavě vyžadovaly, aby problém Čechů a Slováků byl uspokojivě vyřešen, bohužel však nebyl vyřešen včas. Vím dobře, že slovenští studenti si trpce stěžovali, že Pitts-

burghská dohoda, uzavřená za první světové války, dohoda o budoucí slovenské autonomii v Československu, dodržena nebyla.

Františkovy snahy šly však mnohem dále, a to až za hranice státu. Během prázdnin 1938 navštívil Polsko, aby tam navázal styky a spolupráci s katolickými studenty polskými. Z tohoto zájezdu přivezl také zajímavou polskou knihu, jejíž český název by byl asi "Po stopách zmetka", a která se mi mohla stát osudnou, jak vysvětlím dále. Tuším v r. 1937 navštívil František také Jugoslávii. Jiným pokusem o sblížení a spolupráci byla výměna studentů, a tak asi r. 1937 byl na jeden semestr v Sušilově koleji v Brně slovinský student Antonín Jaklič a jeden český student byl po tutéž dobu v Lublani. A. Jaklič, jak jsem se dověděl po válce, zahynul během války.

Dodávám ještě, že dalším pokusem o sblížení s Poláky byl zájezd delegace České Ligy akademické v Praze do Polska r. 1946, kterého jsem se také účastnil. Delegace byla přijata panem kardinálem Hlondem ve Varšavě a navázala styky se studenty také v Krakově, Gdyni a Wrocławu, a rovněž s několika intelektuály. Polský zájezd do naší vlasti, který měl následovat, se již nemohl uskutečnit pro události politické.

Velkým Františkovým snem bylo obnovení mezinárodní organizace slovenského katolického studentstva Slavica Catholica, která v posledních letech před válkou nefungovala z důvodů politických. Jeho plánem bylo zřídit stálý sekretariát formálně na Velehradě, prakticky však v nejbližším universitním městě. Jednou jsme také debatovali o jiné formě spolupráce slovenských katolíků, o zřízení katolické slovenské tiskové kanceláře, která by uveřejňovala zprávy o katolickém životě ve všech slovenských zemích, jakož i zprávy o životě a práci odloučených bratří pravoslavných. Tato informační a tisková služba by posílala své zprávy redakcím a různým institucím a osobnostem ve všech slovenských zemích i jinde. Tento plán měl své důležité zdůvodnění, měl přispívat k tomu, aby se katolíci a pravoslavní ve všech slovenských zemích lépe poznali a spolupracovali v práci náboženské a kulturní. Mělo to být jen další forma práce unionistické, dnes bychom řekli ekumenické.

Chci ovšem zdůraznit, že František nesnil o nějakém slovenském imperiu, že mu nešlo o záležitost mocenskou, ani o nějaký panslavismus starého ražení, ale o odstranění nevraživosti a o spolupráci v první řadě náboženské a kulturní. Bral ovšem v úvahu praktické problémy mocenské, neboť chtěl, aby se zebránilo tomu, aby malé národy slovenské byly nástrojem v mezinárodním soupeření velmocí. Dále bych chtěl zdůraznit, že Františkovo slovenství nebylo vůbec fanatické, že on neměl nenávisť či odpor k neslovenským národům a že považoval spolupráci s neslovenskými národy zejména v mezinárodním studentském katolickém hnutí Pax Romana za velmi žádoucí a užitečnou.

Mám-li hodnotit tyto Františkovy snahy z hlediska dnešních poměrů, pak musím dospět k názoru, že jeho plány byly výrazem praktické potřeby doby a že intelektuálně a morálně předbíhaly plány všech tehdejších politiků svou prozíravostí a předvídavostí, asi tak jako srdce dovede předbíhat praktickou aktivitu rozumovou a organizační.

Dnes musíme brát v úvahu tvořící se západoevropské společenství, které vyúsťuje v jednotu nejen hospodářskou ale také politickou, a za těchto okolností by bylo nevýhodné a nerozumné spokojit se s malými státy ve Střední Evropě, tedy s malým Československem, nebo dokonce s malým státem českým, slovenským, chorvatským atd. Tehdy jsme neuvažovali o vytvoření středoevropské federace, ale já dnes věřím, že František by plně souhlasil s dlouhodobým plánem, který já propaguji, to jest vytvoření středoevropské federace pokud možno od Baltiku až po Jadran včetně Maďarska a Rakouska. S tímto plánem dnes souhlasí mnoho

Poláků, Maďarů, Baltiků i Jugoslávců, stejně jako mnozí Rakušané.

I když my můžeme vidět dnes situaci mnohem lépe, než bylo možno v letech 1935 až 1939 a lépe než v r. 1948 a i když František o takto formulovaném plánu tehdy nedebatoval, jsem přesvědčen, že dnes by s tímto plánem na řešení souhlasil. Dovoluji již podruhé předkládat dohady o tom, co by on dnes asi pojal do svého programu, mám však k tomu své důvody, poněvadž jsem s ním mnoho let spolupracoval a jeho způsob myšlení jsem dobře znal. Jeho veškeré úsilí k nějakému takovému řešení směřovalo a on šel nesporně správným směrem, a v tom vidím jeho velikost a aktuálnost pro dnešní dobu.

Přízemnost a materialistické pojetí nic nevyřeší, to chápal František dobře, a proto měl odvahu uvažovat o řešeních, která by měla význam i pro celá staletí. Jeho plány byly dalekosáhlé, ovšem reálné, i když řešení předpokládalo delší vývoj, počítalo s mnoha překážkami a vyžadovalo úpornou a obětavou práci a počítalo s působením Ducha Svatého. Mladá generace dnes hledá novou inspiraci a nové životní hodnoty, a proto můžeme věřit, že velké ideály jí mohou zaujmout. Kdyby snad dnešní mladá generace nedostala velké realistické ideály s inspirací křesťanskou, pak je bude hledat v nějakém materialismu nyní třeba ne-historickém v duchu západního konzumerismu.

Studentské prázdninové tábory

Prázdninové tábory katolického studentstva se vyvinuly z exercicií. Studentům se prostě nechtělo z exercicií domů a všeobecně cítili, že potřebují dalších přednášek a debat, a to nejen o otázkách náboženských, ale také kulturních, historických, sociálních a jiných, které přímo nespádají do programu exercicií.

Studentské prázdninové tábory trvaly obyčejně dva až tři týdny, začínaly exerciciemi a pak následoval program rekreační, hry, sport, výlety do okolí, táboráky se zpěvem a zábavným programem, jakož i přednášky s debatami o otázkách výše uvedených. Na každém táboře byl po celou dobu kněz, dále hospodářský správce, kuchař neb kuchařka a vedoucí programu sportovního. Na pár dní přijížděli přednášející, často katoličtí středoškolští profesori. Z kněží to bývali zejména P.Dr. Dominik Pecka, P.Dr. S. Braito, P.Dr. R. Dacík, P.Dr. M. Habán, P.Dr. V. Martinů, jesuita P. Mikulášek a jiní.

Hlavní význam exercicií spočíval v tom, že to byl nový začátek praktického křesťanského života po dobu dvou až tří týdnů, což měl být zase začátek nového života doma a ve škole. Každý účastník tábora měl možnost v dobrém prostředí a pod vedením zkušeného kněze prožívat po několik týdnů každodenní život křesťanským způsobem, což bylo hlavním smyslem prázdninových táborů. To vše bylo doplňováno vzdělávacím programem o otázkách, kterým se v programu na státních školách nevěnovala dostatečná pozornost, nebo které nebyly dostatečně objasněny z katolického hlediska. Šlo tedy o spojení formace duchovní s formací kulturní a s tělesnou rekreací.

Prázdninové tábory byly velmi oblíbeny a v letech 1946 a 1947 se jich účastnilo během každého roku přes 800 studentů a studentek v Čechách a na Moravě. Bylo také několik táborů pro vysokoškoláky. K tomu přistupovaly ještě tábory v Dalečíně u Jimramova, které pořádala Sušilova kolej v Brně pod vedením zasloužilého ředitele Prof. Dr. Hegera, a to za spolupráce se spolkem katolických vysokoškoláků Moravan.

Význam studentských prázdninových táborů pro mladou inteligenci pochopil plně František a snažil se všemožně, aby tábory byly dobře organizovány a aby jejich počet vzrůstal. I když technickou stránku tá-

borů muselo připravovat mnoho obětavých lidí, výběr vedoucích a koordinace celé akce vyžadují vždy moudré prozíravosti a energie. Po válce obnovené Ústředí pod Františkovým předsednictvím kladlo velký důraz na prázdninové tábory, které se stávaly stále populárnějšími a jejich počet vzrůstal.

--Sjezdy a pracovní konference--

Každého roku začátkem prázdnin organizovalo Ústředí sjezd, kterého se účastnili delegáti všech členských spolků vysokoškolských a středoškolských. Organizační problémy a volby funkcionářů byly však jen menší částí programu. Na všech sjezdech byly přednášky, zprávy o práci a debaty, také ovšem zábava- jeden večer měl vždy jen společenský program- a tak studenti měli možnost se seznámit, lépe poznat, jak který spolek pracoval, a vyměňovat si názory. Nešlo tedy nikdy jen o nějaké plané spolkaření. Celou řadu let před válkou bývala vždy na sjezdech přednáška o papežských sociálních encyklikách, čímž měli být studenti připravováni na plnění svých občanských povinností a i na veřejnou činnost v duchu křesťanské sociální etiky.

Sjezdy bývaly na různých místech v Čechách a na Moravě, jako např. v Mladé Boleslavi, v Olomouci, Kroměříži, na Hostýně, na Velehradě atd. Mimoto, a to právě pod Františkovým vedením, se začaly pořádat také oblastní pracovní konference, kterých se účastnili studentští pracovníci určité oblasti, a zde byl program vždy pracovní, přednášky o katolické akci, o apoštolátě vůbec, referáty a debaty o vykonané práci.

--Finanční prostředky--

Práce Ústředí byly financovány především z tak zvaného Mikulášského daru katolického studentstva. S touto akcí začal arcibiskup Stojan, který si uvědomoval dobře důležitost duchovní práce mezi studenty a skutečnost, že studenti sami nemají peníze na takovou činnost. Z rozhodnutí českých a moravských biskupů byla každého roku jedna neděle- a to ta, která následovala po svátku svatého Mikuláše- rezervována pro sbírku ve všech kostelích na potřeby apoštolátu Ústředí. Každého roku ovšem muselo Ústředí znovu žádat všechny ordináře, a to včas, aby sbírka byla na programu z jejich úřední autority. Připomínám, že Ústředí mělo vždy svého duchovního rádce, který byl jmenován biskupskou konferencí, a ten kněz měl vždy možnost být plně informován o použití peněz, a v závažných případech byl jeho hlas rozhodujícím.

Mimoto posílalo Ústředí každého roku prosebné dopisy různým katolickým osobnostem, bývalým pracovníkům ve studentském apoštolátě a jiným příznivcům. To ovšem předpokládalo každoroční doplňování a korigování kartotéky příznivců. Nyní by snad bylo vhodné uvažovat o novém názvu akce, jako na příklad "Stojanův dar studentskému apoštolátu".

--Předsedova osobnost--

Celkem jen stručně jsem se zmínil o práci Ústředí katolického studentstva, abych poněkud objasnil, čemu František věnoval svůj život, svůj čas, mnoho energie a starostí. Rozhodně to nebylo pro něj jen nějakým spolkařením a prostředkem ke kariéře.

Chtěl bych ještě dokreslit jeho povahové rysy, jeho obětavost a ctinosti. On byl opravdu ideální postavou pro funkci předsedy, poněvadž měl k tomu všechny předpoklady a všechny potřebné ctnosti. Není opravdu snadné být předsedou studentské katolické organizace, kde všichni členové a pracovníci jsou mladí, často hodně temperamentní, a mívají rozdílné názory na to, co a jak by se mělo dělat.

Předseda musí mít svou pracovní linii a svůj pracovní program, má

být schopen inspirovat, ale nesmí být diktátorem, a musí umět balancovat názorové a povahové rozdíly taktním způsobem. To všechno dovedl František svou mírnou, ale pevnou povahou velmi dobře.

Byl jsem svědkem několika vzrušených schůzí, kde někteří členové výboru uplatňovali poněkud svéráznějším způsobem své názory. I když mnozí účastníci byli vzrušení a někdy i rozčilení, František se vždy skvěle ovládal, nikdy jsem ho neviděl hněvivého, nikdy nepoužíval hrubých výrazů, vždy byl vyrovnaný, nikdy nikoho neurážel a nepomlouval. V takových situacích, kdy někteří členové uplatňovali své názory a požadavky poněkud temperamentně a prosezovali řešení, které nemuselo být nutně nejlepší a v zájmu duchovní studentské práce, a i když se někdy uplatňovaly zájmy prestižní, František býval jen smutný. Nemám pochybností o tom, že v takových situacích hledal sílu v modlitbě.

Když přemýšlím o té době předválečné a poválečné, musím připomenout, že to byly doby opravdu dramatické pro celou vlast a kladly mimořádné požadavky na nervy všech, neboť nejdříve se stahovaly mraky nacismu a pak komunismu nad celou naší vlastí.

Hodnotím-li s odstupem doby Františkovu osobnost, pak musím konstatovat, že nevím o žádné jeho morální slabosti, vím však hodně o jeho ctnostech a o tom, že byly skvěle harmonicky vybalancovány.

Především to byla jeho téměř bezmezná obětavost. Bydlel ve skromném pokoji u kapucínů v Brně během svých studií na universitě před válkou. Chodil velmi často do Sušilovy koleje, kde byla kancelář Moravskoslezské sekce Ústředí, a chodil pěšky. V ruce měl vždy černou aktovku s dokumenty a nějakou četbou. Bývalo mi ho často líto, a tak jsem se ho ptal, proč nejedí tramvají, a poznamenal jsem, že Ústředí by mělo tyto jeho cesty platit, zejména když týdenní jízdenka na jednu trať by nebyla drahá. Odmítnul můj návrh a chodil pěšky dál. Chtěl bych zde podotknout, že jeho zdravotní stav nebyl v té době dobrý, občas si stěžoval na to, že mu srdce neslouží dobře tak, jak by mělo. Jednou mi vyprávěl, že jej jeden tramvaják, který ho často vídával šlapat do kopce, pozval, aby se svezl a sedl si do tramvaje, která byla v té době prázdná, a poznamenal, že nemusí platit. Zřejmě mu ho bylo líto. Nevzpomínám si nyní, zdali František pozvání přijal.

Když jezdil z Brna do Prahy na schůze Ústředí, spával v Praze v klubovně České ligy akademické na pohovce. Nechtěl dělat Ústředí výlohy i když měl právo na slušné ubytování v nějakém hotelu. Asi v r. 1937 dostal tuberkulosu plicních hrotů, musel chodit na lékařskou kontrolu, řídit se lékařskými pokyny a brát nějaké vápenité preparáty a více se šetřit. Právě v té době byla oblastní studentská konference v sále na Sirotské ul. a účast Františkova byla nutná, poněvadž některé věci připravoval on sám a musel na ně dohlížet. Pamatuji si, že večer během konference šel do ústraní, vytáhnul ze své aktovky teploměr a měřil si teplotu, jak mu to lékař nařídil. Se zdravím ovšem nezhazoval, plnil lékařské pokyny, více spal a lépe jedl a šetřil se. Jistě mnoho mladých studentů mělo takto chycené plicní hroty, nevím však o nikom jiném, který by v takové situaci v době studií myslel ještě na apoštolátní práci.

Kde bral na to vše sílu? Byla to modlitba, plná důvěra v Boha, jehož vůli se snažil plnit tak, jak ji poznával, a dále to byla mše svatá a svaté přijímání. Kdykoli byl na mši svaté, šel vždy ke svatému přijímání a nepamatuji si, že by někdy vynechal. Myslím, že růženec měl vždy u sebe. Jsem přesvědčen, že když bydlel u kapucínů, tak chodil každé ráno na mši svatou a k svatému přijímání, a kolikrát se cestou z bytu a cestou zpět stavil v kostele a kolikrát se účastnil večerních pobožností, to ví jen on sám a Pán Bůh.

Nepocházel z bohaté rodiny, mohl studovat jen proto, že dostával státní stipendium. V té době pracovala jeho sestra Marie jako pomocnice v domácnosti a vím, že on si pro ni rezervoval vždy nedělní odpoledne, aby nebyla sama.

Jeho poměr k dívkám byl vždy naprosto vzorný. Měl mnoho možností navázat známost a vím konkrétně o několika případech, kdy mladé dívky nedovedly utejit svůj zájem o něho. Jména na sjezdech a konferencích. Nemohl se však v době studií ženit a na nějaké flirťování neb na nějakou známost jen pro zábavu nikdy nepomýšlel. Jsem osobně přesvědčen, že první jeho známost byla až v Jugoslávii za války a že hned poválce se ta známost změnila v manželství.

V posledních letech před válkou nosil na klopě kabátu kovový křížek, což byl dárek od někoho, na kom mu záleželo a koho si velmi vážil, nevzpomínám si však již, kdo to byl. Mluvil jsem s Františkem krátce před druhou státnicí na fakultě a když jsem viděl ten křížek na klopě jeho kabátu, ptal jsem se ho, zdali s tím křížkem půjde k určitému profesorovi, o kterém jsme věděli, že je protinábožensky zaujatý. František klidně prohlásil, že křížek nehodlá sundat. Po zkoušce, která dopadla dobře, mi vyprávěl, že od onoho profesora dostal velmi obtížnou otázku, chvíli přemýšlel a pak pomalu odpověděl, a to správně. Profesor pak jen ironicky poznamenal: "No, to Vás musel osvítit sám Duch Svátý".

Při vši své práci nezapomínal František na četbu a na sebevzdělání. Vzpomínám si, že na prázdninovém táboře na hradě Buchlově chtěl kněz, který měl na starosti duchovní vedení tábore, něco přesně citovat z Nového zákona, neměl jej však u sebe, poněvadž jsme byli v lese na procházce, a tak se zeptal, zdali Nový zákon náhodou někdo nemá v kapse. František, který právě přijel jako předseda se na tábor podívat, rychle otevřel svou nezbytnou černou aktovku a vytáhnul z ní Nový zákon. Kněz v něm rychle listoval a pak se zarazil a poznamenal: "No, tak tady vidíte, že pan předseda si čte v Písmě svatém a o přečteném textu medituje. Tady vidím, že má dokonce některé věty podtržené". Právě našel místo, kde sv. Pavel zdůrazňuje, že nemáme být Pavlovi, ani Petrovi, ale Kristovi. To místo bylo tehdy opravdu důležité pro tehdejší poměry u nás ve studentském apoštolátě, kde existovaly skupiny, které příliš zdůrazňovaly příslušnost a to výhradnou příslušnost k určité duchovní škole, a dokonce i k určitému duchovnímu vůdci. Církev ovšem uznává celou řadu typů duchovního života a katolická akce se nemůže výhradně vázat na jeden z nich a považovat ostatní za jakousi konkurenci. Víím, že František se o tomto problému několikrát vyjadřoval, a to s pocitem smutku.

Před válkou a i po válce Ústředí nezapomínalo na studium křesťanské sociální etiky, tedy na studium papežských sociálních encyklik. Na celé řadě sjezdů a oblastních pracovních konferencí a i na některých prázdninových táborech byly přednášky a debaty o těchto důležitých problémech. František měl o tyto problémy zájem, chápal jejich důležitost, a víím, že si našel čas na četbu papežských sociálních encyklik. V jiné souvislosti jednou po válce prohlásil, že by se rád specializoval na ústavní právo, což byl rozhodně v té době problém mimořádné důležitosti.

Německá okupace

Okupaci Československa německou armádou a její příjezd do Brna nesl František velmi těžce, ale s vnitřní vyrovnaností a důvěrou v Boha. I ze těchto okolností myslel na práci Ústředí a na duchovní práci mezi studenty. Uvědomoval si, že právě tato nešťastná situace vyžaduje vysokou mravní úroveň našeho národa, zejména inteligence. Válka však za-

sáhla do jeho života a jeho plánů mnohem více, než tehdy očekával.

Po druhé státnici a druhém rigorosu jsem se zdržel pár dní v Brně, abych vyřídil některé záležitosti Morevskoslezské sekce Ústředí. Zásahy do našich lidských životů jsou však často nečekané a nepředvídatelné. Dne 17. listopadu 1939 asi ve dvě hodiny po půlnoci mne vzbudil můj spolubydlící v Sušilově koleji vzrušeným voláním: "Slyšíš ty kroky, to je jako kdyby na chodbě chodil německý voják v okovaných botách?" To mne vzbudilo a společně jsme naslouchali a slyšeli jsme pádné kroky na chodbě, kde v té noční době býval naprostý klid. Bylo to opravdu něco neobvyklého v té době a podezřelého. Můj spolubydlící vyskočil z postele, pootevřel dveře, aby se podíval, co se na chodbě děje. Ihned se přihnul ke dveřím německý voják s puškou v ruce německy nařizoval, aby se dveře zavřely a aby se nevycházelo ven.

Hned nám bylo oběma jasné, že jsme v mimořádně vážné situaci, neboť na mém stole ležela polská knížka, která by se česky asi jmenovala "Po stopách zmetka", nějak podobný polský název si již nepamatuji. Tuto knížku přivezl o prázdninách František Valena z Polska, kde navazoval styky s polskými katolickými studenty a intelektuály. Byla to silně protinacistická knížka, která vyšla v Polsku s velkými potížemi tuším v r. 1935 a byla brzy plukovníkem Beckem zakázána a stažena z oběhu. Polští přátelé však věnovali Františkovi jeden exemplář. Byla to velmi pozoruhodná knížka o národnostních problémech, zejména o situaci kolem Mazurských jezer, o válečných přípravách Hitlerova Německa, a byly v ní dokonce dvě fotografie tajných nacistických map. Na jednom z těchto tajných dokumentů byly Čechy a Morava zakresleny jako součást říše a hranice těchto zemí byly vyznačeny jen tečkováním neb čárkováním jako hranice jedné župy, zatímco hranice říše byly vyznačeny silnou čarou. Druhá mapa byla ještě pozoruhodnější. I ty hranice Čech a Moravy zmizely a na mapě nebylo naše území odděleno od Německa ani tou tečkovanou čarou. Na tomto nacistickém dokumentu někdy z r. 1935 byla tedy naše republika roztržena, Čechy a Morava byly nedílnou částí Německa a Slovensko jako zvláštní státní celek. Další pozoruhodností té druhé mapy bylo, že i Terst byl zakreslen jako součást německé říše. Byly to tedy velmi závažné tajné nacistické dokumenty.

Můj spolubydlící o knize věděl a bylo mu také známo, že mi ji půjčil František Valena, a oběma nám tedy bylo jasné, že jsme se ocitli ve velmi nebezpečné situaci. Nevěděli jsme tehdy, proč vlastně gestapáci přišli do koleje, ale očekávali jsme prohlídku pokojů. Po krátké vzrušené debatě jsem vzal knihu ze stolu a dal jsem ji mezi prádlo do skříně a čekali jsme na další vývoj událostí. Byla ještě tma, a tak jsme leželi v posteli. Po určité době, která se nám zdála velmi dlouhou, se otevřely dveře a vstoupil muž, který se představil jako Geheime Staatspolizei, otevřel skříně a začal prohledávat kapsy našich šatů a nám bylo jasné, že pátrá po zbraních.

Tato prohlídka byla krátká a když gestapák odešel, začali jsme znovu uvažovat, co by se s tou knihou dalo dělat. Napadlo nám, že po té krátké prohlídce kapes může přijít prohlídka důkladnější a že kniha mezi prádlem by byla zbytečně nápadnou. Rozhodli jsme se tedy, že knihu dáme mezi ostatní knihy na můj stůl, kde jsem měl dvě větší hromady knih, a tak jsem tu polskou knihu vložil doprostřed hromady druhé. Začínalo již svítat a my jsme stále ještě nevěděli, co se vlastně děje, a tak jsme v bezradném očekávání leželi stále v posteli a já jsem se modlil.

Po delší době vstoupil onen gestapák opět do pokoje a můj spolubydlící ho upozornil, že již zde jednou byl. On však odpověděl, že to ví a že se chce nyní podívat na jiné věci. Sedl si nejdříve ke stolu mého

přítele, otevřel zásuvku a bral jeden kus papíru po druhém a důkladně vše prohlížel. Byla to většinou soukromá korespondence bez jakýchkoli politických zpráv neb poznámek. Pak začal brát na jeho stole jednu knihu po druhé, rychle v nich listoval a naše úzkost pochopitelně vzrůstala, utíkat jsme nemohli, a tak jen střelné modlitby byly naším jediným útočištěm. Měl jsem pocit, že sám ďábel nám poradil, kam máme knihu položit, poněvadž nyní byla na místě nejnebezpečnějším.

Když tak gestapák prohlédnul všechny papíry a všechny knihy mého přítele, sedl si k mému stolu, otevřel zase zásuvku a prohlížel důkladně všechny papíry, kterých tam bylo mnoho. Pak bral jednu knihu za druhou z první hromady, všechny pečlivě prohlížel a dal se do knih na hromadě druhé. Naše úzkost stoupala a naše modlitby se stávaly intenzivnějšími, dívali jsme se bezradně jeden na druhého a čekali to nejhorší. Na oné polské knize ležela již jen jedna kniha a já jsem napjatě sledoval každý pohyb ruky člověka, na němž závisely naše životy. Gestapák však již nesáhnul po té jedné knize, která ležela na protinacistické knize polské, vstal od stolu a odešel. Snad byl unaven tou spoustou papíru a knih. Kdyby zvednul jen tu jednu knihu, ihned by uviděl nápadnou polskou obálku s polským nápisem, což by muselo upoutat jeho pozornost, poněvadž ta polská kniha nevypadala vůbec jako nějaká universitní příručka. Stačil tedy jen jediný pohyb ruky a náš osud by byl zpečetěn.

Kdyby gestapák na knihu přišel, určitě bychom byli oba zatčeni a rychle zastřeleni. Teprve později jsem se dověděl, že v té době bylo zastřeleno devět studentů v Praze, a jistě by se Gestapu hodila záminka k tomu, aby zastřelili dva neb tři studenty v Brně. V našem případě nešlo jen o nějakou demonstraci na ulicích, ale o protinacistickou literaturu, která usvědčovala také ze styků s antinacisty v Polsku.

Je mi jasné, že by gestapáci použili mučení, aby ze mne a z mého přítele vynutili informace, od koho jsme knihu dostali, a poněvadž jsme lidé slabí, nikdo z nás neví předem, kolik by toho mučení vydržel. Život Františkův mohl být tedy také ohrožen, neboť můj spolubydlící věděl, kdo mi knihu půjčil, a on by byl také vyslýchán a mučen, a ostatně gestapáci mohli snadno zjistit z úředních záznamů, kdo z brněnských studentů dostal polské vizum a navštívil Polsko před několika měsíci.

I když jsme tehdy nevěděli, co se dělo v Praze, naše napětí a nervositá se nezmenšovaly během dalšího čekání několika hodin. Bylo již ráno, tak jsme vstali, zběžně jsme se umyli a oblékli, na snídani do kolejní jídelny jsme ovšem nesměli a voják se zbraní v ruce se stále procházel na chodbě.

Mohli jsme však jít na záchod, který byl na konci chodby, a tak jsme se rozhodli, že polskou knihu roztrháme na malé kousky a budeme ji nosit postupně na záchod a splachovat. Ihned jsme se dali do práce, avšak kniha byla tištěna na silném papíře a měla více než tři sta stran, což byla pro nás značná komplikace, poněvadž jsme nemohli chodit na záchod příliš často, abychom nevzbudili nějaké podezření u německého vojáka. Nemohli jsme také splachovat najednou větší počet papíru, aby se záchod neucpal. Každý jsme šli tedy z pokoje na ono místo tuším čtyřikrát, a neměli jsme odvahu to vícekrát opakovat. Zbývala nám téměř ještě polovina knihy, a tak jsme se rozhodli zašít další část roztrhaného papíru do podušek. Vše se muselo dělat rychle a opatrně, neboť jsme nevěděli, kdy se zase otevrou dveře a vstoupí gestapák.

Podařilo se nám roztrhat asi sto stran a zašít do podušek, když zase vstoupil gestapák do pokoje a oznámil nám, že si máme vzít kartáček a zubní pastu a odebrat se do kolejní knihovny, která byla v souterrainu, což byl velký sál, kde bylo asi čtrnáct tisíc knih v regálech, a to tak,

že regály byly nejen podél zdí, ale jeden regál byl také napříč sálu a dělil jej asi v jedné třetině na dvě části. Tuto situaci jsem si rychle uvědomil, když jsem se musel náhle rozhodnout, co dělat s dalšími asi padesáti neroztrženými stranami. Rozdělil jsem je na dvě části, přeložil a vsunul do dvou náprsních kapes kabátu a šel do knihovny. Tam se mi podařilo nenápadně vklouznout do menší části knihovny a zastrčit rychle oněch asi padesát stran za řadu větších knih na regále. Opřece se tedy podařila a oba jsme si konečně poněkud oddechli.

V knihovně se již shromáždilo celé osazenstvo koleje, asi tři sta studentů, což mi také usnadnilo ukrýt nenápadně část knihy. Do té doby jsem ani neměl čas přemýšlet o celkové naší situaci a o tom, co s námi asi udělají. Z rozkazu, že si máme vzít každý z nás kartáček na zuby, zubní pastu a tuším také ručník, jsem usuzoval, že půjdeme asi do nějaké vyšetřovací vazby, kde se nás budou vyptávat na to, kdo organizoval protinacistické demonstrace v Brně a kdo se jich účastnil. Nebylo však času nato o tom všem přemýšlet, neboť další jednání celého dramatu brzy začalo.

Nejdříve se jeden gestapák zeptal všech studentů, zdali někdo z nich je členem nějaké fašistické organizace, jako na příklad Vlastka, a pak začal číst jména studentů, kteří se měli postavit do jednoho kouta sálu. Pozoroval jsem, že jména jsou čtena podle abecedy, že však to jsou jména jen vybraných studentů, nikoli všech. Když gestapák došel k písmenu Z, začal znovu číst jména se začátečními písmeny A, B atd., což se opakovalo ještě jednou. Takovým způsobem vybrali ze Sušilovy koleje asi padesát studentů, většinou starších, a já jsem byl mezi nimi. Myslím, že gestapáci měli určeno, kolik studentů mají vybrat ze Sušilovy koleje, a tak probírali abecední seznam třikrát, až měli plný určený počet. Zřejmě nás nevybírali podle nějakého klíče, ale jen namátkou, a nebrali nejmladší studenty.

Pak jsme museli pochodovat na ulici a nastoupit do policejních krytých traků, které nás odvezly na nádraží, kde čekal zvláštní vlak, do kterého mimo padesáti studentů ze Sušilovy koleje nastoupilo dalších asi dvě stě padesát studentů z mnohem větší koleje Kaunice, a tak nás bylo odvezeno z Brna asi 300.

Záclony v celém vlekku byly zataženy, vojenská stráž stála na nástupišti a v každém vagoně byl voják s puškou. Gestapáci šli od jednoho kupé k druhému a na psacím stroji s několika průklepy psali naše jména a jména rodičů a jejich adresy. Vlak nás odvezl do koncentračního tábora Sachsenhausen v Oranienburgu a až na místě samém jsme se dověděli od německých spoluvězňů, kde vlastně jsme. Až tam jsme také zjistili, že byli přivezeni také studenti z Prahy a že nás všech bylo celkem asi 1.200. V táboře jsem pobyl šest měsíců a nikdo z nás nebyl nikdy vyslýchán neb obviněn z nějakého trestného činu. Nemám v úmyslu líčit život v koncentračním táboře a o celé záležitosti se zmiňuji jen proto, že byla v mém případě spojena s Františkem a s jeho polskou knihou.

Teprve po návratu z koncentráku jsem se dověděl, že 17. listopadu bylo v Praze popraveno devět studentů, a dále, že František Valena utekl s dalším přítelem, který se jmenoval Jan Kostih, na Slovensko. Věřil jsem, že slovenští přátelé se o ně postarali i přes všechna rizika. Slovensko bylo v té době tak zvaným svobodným státem a jakýkoli pokus navázat styky se slovenskými studentskými přáteli byl prakticky nemožný.

S Františkem Valenou jsem se sešel opět až po válce r. 1945 v Praze, kde jsme byli oba zaměstnáni. Tehdy mi vyprávěl, že slovenští přátelé se o něho i o Jana Kostihu postarali, ukryli je v nějakém klášte-

ře a později je z bezpečnostních důvodů dostali do Jugoslávie na falešné pasy, kde František pak žil se svým přítelem v Lublani pod italskou okupací. I když tam byl život těžký a riskantní, přece tam byli bezpečnější než na území okupovaném Němci a František tam dokonce dostudoval práva.

Až v r. 1945 jsem se od Františka dověděl, jak on prožíval onen tragický 17. listopad 1939. Ráno se dověděl o obsazení studentských kolejí Gestapem a hned si vzpoměl, že má ve svém pokoji jeho polskou protinacistickou knížku, a uvědomil si, že jsem v nebezpečí smrti. Šel tedy k Sušilově koleji, několikrát ji obcházel, neboť nemohl stát na jednom místě před budovou, úpěnlivě se modlil a snažil se mi - jak sám říkal - telepaticky vsugerovat, abych se podíval z okna a aspoň nějak naznačil, že je vše v pořádku. Věděl, ve kterém pokoji bydlím, a když přecházel kolem, díval se do okna v prvním patře. Nemohl obcházet dlouho, aby na sebe neupozornil, já však věřím, že vroucí modlitba tohoto muže, který svou veškerou energii věnoval službě boží, mi zachránila život.

Tak velký Slovan František Valena po zájezdu do Polska a častých návštěvách Slovenska žil několik let v Jugoslávii, kde měl možnost dobře poznat, v jaké situaci jsou slovanské národy, národy porobené, často ovládané aspoň částečně politickou nenávistí, národy, které se více méně zpronevěřovaly křesťanským zásadám a víře apoštolů slovanských sv. Cyrila a Metoděje, víře sv. Václava, Ludmily, Vojtěcha, arcibiskupa Stojana a jiných velkých slovanských postav. Já jsem měl možnost se setkat v koncentračním táboře s polskými universitními profesory, kterých tam bylo asi 300. Polské university byly totiž také zavřeny a celá řada profesorů pak v koncentračním táboře zemřela. Tak slovanské národy pod terorem nacistickým a pak komunistickým procházely dlouhou školou očištného utrpení. Žádné utrpení však není zbytečné a není nadarmo, máme-li snahu se poučit a polepšit.

Po válce

František Valena dokončil právní studia na universitě v Lublani, kde byl promován doktorem práv, a jeho doktorát pak byl nostrifikován po válce po další zkoušce z ústavního práva na Karlově universitě v Praze r. 1945. Dostal místo na ministerstvu pošt, kde se stal druhým tajemníkem ministra F. Hály. Bydlel v Dejvicích nedaleko kostela sv. Vojtěcha a kněžského semináře, kde bylo zpočátku umístěno ministerstvo pošt. Odjel do Jugoslávie, aby si přivezl svou snoubenku Danici Kržič a brzy po svatbě se přestěhoval do Klimentské ul. v Praze II.

Ani v této době, kdy zakládal rodinu a měl mnoho osobních starostí, nezapomínal na Ústředí katolického studentstva, jehož předsedou se znovu stal. Ze války bylo Ústředí úředně rozpuštěno i se všemi členskými organizacemi, a tak se muselo po válce začínat znova. Problémů a překážek bylo ovšem mnoho.

Opět se organizovaly sjezdy a pracovní konference a hlavně prázdninové tábory, které se značně rozrůstaly. Jen s velkými potížemi a po mnoha intervencích povolilo ministerstvo informací vydávat katolický studentský časopis Úsvit, který začal vycházet pod osvědčeným vedením prof. Dominika Pecky. Časopis Jitro byl totiž za války úředně zastaven. Velký důraz se po válce kladl na kroužky duchovní práce, pro které se vydávaly cyklostylované pomůcky, stejně jako materiál k soustavnému meditativnímu životu. V kroužcích se používalo metod kardinála Cardijna /postup :vidět, soudit, jednat/ které byly později oficiálně doporučeny druhým vatikánským koncilem.

Únor 1948 přinesl další tragický zlom v práci katolického studentstva. Ministr Fr. Hála byl zatčen na útěku z vlasti a František dosáhl

aspoň toho, že byl přeložen do jiného oddělení ministerstva. I když František nepracoval přímo politicky, měl možnost nahlédnout do politického zákulisí, poznat nejen komunistické metody a taktiky, ale také slabost nekomunistických stran a politiků, o čemž se mnou často soukromě debatoval. Neměl však žádnou politickou funkci, o politickou kariéru neusiloval, a mimo své zaměstnání se plně věnoval náboženské akci, což bylo pro něj to nejdůležitější.

Když jsem byl po Únoru vyhozen akčním výborem ze zaměstnání, pokoušel jsem se několikrát o útěk z vlasti, ale všechny pokusy selhaly. V té době jsme bydleli spolu, měl jsem totiž jeden pokoj v jeho větším bytě v Klimentské ulici, což mi působilo starosti při svých pokusech o útěk, neboť jsem měl obavy, že on by mohl být za můj útěk pronásledován. Naše soukromé debaty byly v té době zaměřeny na pracovní úkoly v exilu, speciálně na to, jakým způsobem by měl náš exil přispívat k tomu, aby se znovu brzy vrátila svoboda naší vlasti a jaké přípravy by měl exil dělat pro budoucí obrodu náboženskou, kulturní a národní v jednu osvobozené republiky.

František totiž prožil také jeden exil za války v Jugoslávii, měl v této věci své zkušenosti a nedělal si iluzí o pracovních možnostech nového exilu, přece však věřil, že když utíká tolik lidí, a zejména mnoho inteligence, tak přece bude možno udělat kus užitečné práce. Tehdy jsme ovšem nepočítali s tím, že náš exil bude trvat tak dlouho, a přecenovali jsme pomoc, kterou můžeme očekávat od západních zemí, a to pomoc prodávající republiku i pro užitečnou práci exilovou.

Vím, že kdyby on byl v exilu, tak by především pracoval pro jeho náboženskou a mravní obrodu, spolupracoval by s ostatními exilovými skupinami, zejména jugoslávskými, polskými, ruskými a jinými, a to především v akci náboženské a kulturní. Druhý vatikánský koncil by byl pro něho velkým povzbuzením pro unionistickou či ekumenickou spolupráci s odloučenými pravoslavnými Slovy. Určitě by nezapomínal na výchovu exulantů pro budování nové křesťanské civilizace a nového křesťanského sociálního řádu ve Střední a Východní Evropě.

Po více než celoročním pobytu v Litoměřicích, kde jsem byl zaměstnancem Otce biskupa Trochty, později kardinála, se mi podařilo utéci z vlasti, když budovy biskupské rezidence a konsistoře byly obsazeny policií. Můj útěk se uskutečnil v srpnu 1949. Při posledním loučení mi František řekl, že by utíkal také, ale že je to nemožné, poněvadž očekávají další dítě.

Netrvalo to dlouho, a byly připraveny procesy s představiteli řádů v Československu, a já jsem měl možnost poslouchat rozhlasové zprávy o soudním řízení, když jsem byl v té době v uprchlickém táboře v Ludwigsburgu. Bylo mi tehdy jasné, že procesy s laickými pracovníky budou následovat, a opravdu přišla na ně řada a František byl mezi souzenými. Až v Austrálii jsem se dověděl, že byl odsouzen 16. srpna 1951 k 22 letům těžkého žaláře a že byl souzen s dalšími pracovníky studentského apoštolátu.

Měl jsem obavy, že František dlouhé věznění nevydrží i když jeho zdravotní stav po válce byl celkem dobrý. V exilovém tisku jsem pak četl, že on se se svými druhy dohodnul, že místo obhajoby každý z nich přednese referát o náboženském apoštolátu z různých hledisk. Soudce se ho prý při procesu zeptal, zdali ví, proč je souzen, a František odpověděl, že ví, že je souzen z milosti boží. Při pronášení rozsudku mu pak prý soudce oznamoval, že je z milosti boží odsouzen k 22 letům těžkého žaláře.

Později jsem se v Austrálii dověděl, že František je těžce nemocen

a že má potíže s ledvinou, a další zpráva říkala, že se musel podrobit operaci 7. října 1957 na Pankráci a že mu byla odňata jedna ledvina. Téhož roku 26. listopadu byl nečekaně propuštěn z Valdic na dobu tří měsíců, poněvadž potřeboval zvláštního ozařování, které ve vězeňské nemocnici nebylo. Jeho pobyt doma byl na potvrzení radiologické kliniky prodlužován. Poslal jsem mu tehdy několikrát přes příbuzné v Praze, se kterými jsem si dopisoval, srdečný pozdrav z Austrálie a zprávu, že jsem živ a zdrav. Více se tehdy psát nemohlo.

Po určitém váhání se nyní zmíním o dvou svých zvláštních zážitcích, zdůrazňuji však předem, že nevěřím ve sny a jejich výklady. Samozřejmě nešlo o žádné napřírozené jevy, ale o telepatii, a ve svém výkladu se opírám o knihu cisterciáckého theologa opata Aloise Wiesingera /Occult Phenomena in the Light of Theology, Burns and Oates, London, 1957/ a také o Kafkovu knihu Nové základy experimentální psychologie. Tuto druhou knihu František znal a několikrát jsme o ní debatovali a vím, že on věřil v možnost telepatie. Kafkova teorie o výkladu hypnózy je prý nevědecká, ale jeho pokusy, které dělal s církevním schválením, byly pozoruhodné.

Několik měsíců před Františkovou smrtí jsem ve spánku viděl Františka a slyšel jsem, jak mi říká: "Slávku, jsem nemocen". Probudil jsem se pod silným dojmem a nemohl jsem dlouho spát, měl jsem však pocit jistoty, že František chtěl ještě něco dalšího říct. Vzpoměl jsem si na to, že 17. listopadu 1939 chodil před Sušilovou kolejí a snažil se mi telepaticky vnuknout, abych se podíval z okna a dal mu nějaké znamení, že s tou polskou knížkou je to v pořádku. Tentokrát se chtěl se mnou zřejmě rozloučit a připomenout, abych nezapoměl, na čem jsme se domlouvali před mým útekem.

Za několik týdnů jsem měl podobný zážitek, zase jsem ho viděl a slyšel, jak mi říká: "Jsem nemocen a musím umřít." Jistě zase chtěl něco dalšího říct, ale já jsem se opět pod silným dojmem probudil. Dovedl jsem si však domyslet, co mi asi chtěl říct. My jsme byli spojeni po několik let v práci a dobře jsme si rozuměli přes určité povahové rozdíly a mohli jsme být spojeni ve smrti, kdyby nacisté objevili onu protinacistickou knížku na mém stole. Naše vztahy nebyly sentimentální, ale v podstatě především pracovní.

Píši o těchto svých zvláštních zážitcích jen proto, abych dokumentoval, že umírající František stále ještě myslel na potřeby své vlasti a porobené Církve a na to, co by se v exilu mělo ještě dělat. Tímto ovšem nechci zdůrazňovat důležitost své osoby, ale jen význam Františkových plánů a jeho úsilí v práci pro vlast a Církev.

Později mi paní Danica Valenová napsala do Austrálie, že když měla možnost navštívit svého manžela ve vězení, on i přítěchto krátkých návštěvách mluvil o situaci ve vlasti a o tom, co by se mělo dělat v exilu, byl nespokojen s tím, že jsem odejel do Austrálie, a myslel si, že jsem měl zůstat v Evropě, poněvadž tam bych měl podle jeho představ větší možnosti pracovat pro zotročenou vlast a pronásledovanou Církev. Projevil tehdy obavy, že v exilu asi není vše v pořádku, že je v něm mnoho nesvárů a rozporů a že není sjednocen v pracovním programu. Dnes mohu prohlásit, že jeho tehdejší dohady byly z velké části správné.

Tímto vším chci zdůraznit, že když tento vzácný přítel a velký muž myslel na potřeby své vlasti a porobené Církve i při krátkých návštěvách své manželky a pak dokonce i při svém umírání, že to byl opravdový hrdina, který miloval své bližní jako sebe a Boha nade všechno. Je to tedy vzácný vzor a zářivý příklad pro nás všechny v cizině i ve vlasti. Opravdový ukazovatel cesty.

Františkův konec byl velmi bolestný, jak jsem byl později informován. Musel dostávat morfiové injekce, které dříve statečně odmítal. Vedle něho ležela jeho nemocná manželka rovněž v bolestech a nemohla se ani hnout, poněvadž měla potíže s páteří. Odmítala však jít do nemocnice, poněvadž chtěla být se svým umírajícím manželem. Pro kolik bezpáteřných lidí museli oba vlastně trpět?

Dr. František Valens zemřel ve středu 31. srpna 1960 zaopatřen svátostmi a byl pochován ve svém rodišti v Dačicích v úterý 6. září. Tak žil a umřel člověk, který měl velké ideály a který věnoval svůj život službě boží a službě svým bližním a své vlasti.

Toto pojednání není pokusem o životopis, neboť k tomu nemám v cizině dokumentární materiál a další potřebné informace a nemohu si ani vzpomenout přesně na některá data sjezdů. Jsou to jen mé osobní vzpomínky a mé svědectví, doplněné poněkud informacemi, které jsem získal. Snažil jsem se jen podat informace o jeho práci, ale také o jeho plánech, o jeho pracovní linii a o poměrech, ve kterých žil. Chtěl jsem také upozornit na jeho morální integritu, na jeho ctnosti, kterých nebylo málo a které byly velké a opravdu harmonizované v osobnost mimořádných kvalit. Věřím, že ve Františkovi máme na onom světě mocného přímluvce, který by měl být ovšem pro nás vzorem hodným následování.

Jeho duchovní odkaz bych si dovolil formulovat asi takto:

1. Náboženské vzdělání a náboženská a mravní obroda.
2. Osobní apoštolát i organizovaná duchovní práce v katolické akci s pověřením biskupů a pod vedením biskupů a kněží.
3. Kulturní práce v duchu křesťanském.
4. Studium křesťanské sociální etiky, tak jak je vyložena v papežských sociálních encyklikách a nyní také v pastorální konstituci druhého vatikánského koncilu O Církvi v moderním světě, a to vše jako příprava na budování nového křesťanského sociálního řádu.
5. Podřízenost učitelskému úřadu Církve /magisterium/ a věrnost Svatému Otci.
6. Náboženská akce v duchu unionistickém či ekumenickém především s odloučenými pravoslavnými bratřími, ovšem jen pod vedením biskupů a kněží. Spolupráce kulturní, sociální a i politická s pravoslavnými bratřími v celé Střední a Východní Evropě, to vše ovšem v duchu křesťanské sociální etiky.
7. Úcta mariánská, cyrilometodějská, svatováclavská a úcta ke všem svatým patronům českých, nyní tedy i ke svaté Anežce.
8. Obnovení katolické organizace Slavica Catholica se dvěma složkami, to jest organizací studentskou a organizací intelektuálů.

Končím citátem z knihy, kterou přeložili ze slovinštiny dr. František Valens a jeho manželka Danica:

"Věřícímu člověka na konci života nejlépe odpovídá pocit, který je vyjádřen slovy: "Nyní propouštíš, Pane, svého služebníka v pokojí." Konec pro něho není zánikem, ale naplněním." /Anton Terstenjak : O lidských vztazích. Nákladem Křesťanské akademie v Římě, 1968/

DEO GRATIAS !

Stanislav Hofírek

/ Toto je druhé, přepracované vydání mých vzpomínek a mého svědectví. První je z 22. dubna 1968 na Hod boží velikonoční, svátek zmrtvýchvstání /

V srpnu 1990